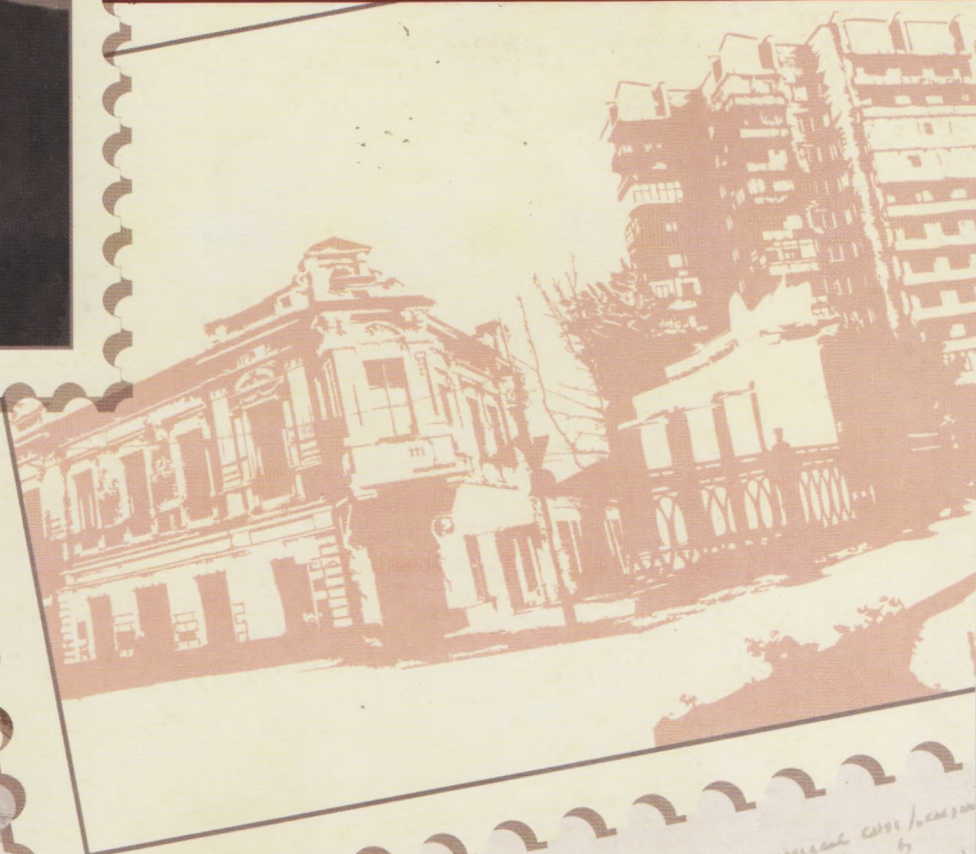

АЛЕКСЕЄВСЬКІ КРАЄЗНАВЧІ ЧИТАННЯ

Матеріали регіональної конференції,
присвяченої 100-річчю
від Дня народження
А.А. Хижняка

Мелітополь – 2015

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Мелітопольський відділ Географічного товариства України
Громадська організація «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»

АЛЕКСЄЄВСЬКІ КРАЄЗНАВЧІ ЧИТАННЯ

МАТЕРІАЛИ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 100-РІЧЧЮ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
А.А. ХИЖНЯКА

Мелітополь - 2015

УДК 378.4(477.64-21) МДПУ (062.552)
ББК 74.58(4Укр-4Зап-2Мел)
А 47

Алексєєвські краєзнавчі читання: Матеріали регіональної наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю А.А. Хижняка / Відп. ред. В.П. Воровка. - Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2015. - 217 с.

Конференція присвячена 100-річчю з дня народження засновника і першого декана природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, організатора і голови Мелітопольського відділу Українського географічного товариства, педагога та вченого Андрія Андрійовича Хижняка. До збірки включені матеріали, присвячені науково-педагогічній діяльності А.А. Хижняка, спогадам колишніх студентів про А.А. Хижняка як декана, вченого і викладача; теорії, практиці та методиці географічних досліджень; історичній та етнографічній спадщині Мелітопольського краю та інших регіонів; біологічним та санітарно-гігієнічним дослідженням; екологічним та природоохоронним проблемам регіону; рекреаційно-туристичним дослідженням; краєзнавчому, патріотичному та полікультурному вихованню молоді

Редакційна колегія:

- Молодиченко В.В.** – ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор філософських наук, професор
- Прийма С.М.** – проректор з наукової роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент
- Арабаджі О.С.** - проректор з заочної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент
- Воровка В.П.** – декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент
- Марченко О.А.** - заступник декана природничо-географічного факультету з навчальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент
- Даценко Л.М.** – завідувач кафедри фізичної географії та геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор геологічних наук, професор
- Арсененко І.А.** - завідувач кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент
- Резнік В.І.** - голова громадської організації «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»

Комп'ютерний набір та верстка: Воровка В.П., Неліпа К.Г.

Всі матеріали подано у авторській редакції. Відповідальність за підбір і виклад фактів у статтях несуть самі автори. Висловлені в статтях думки не обов'язково збігаються з точкою зору редакційної колегії.

@ Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТ

Життєвий шлях та науково-педагогічна діяльність А.А. Хижняка

Александр Алексеев КРАЕВЕДЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ А.А. ХИЖНЯКА	8
Елена Петроченко ИЗ ВОСПОМИНАНИЙ У.А. ПЕТРОЧЕНКО ОБ А.А. ХИЖНЯКЕ.....	11
Тамара Стручаева, Виталий Стручаев АНДРЕЙ АНДРЕЕВИЧ ХИЖНЯК И СОВРЕМЕННЫЙ БЕЛГОРОДСКИЙ КЛАССИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ.....	12
Л. Тарасенок ВОСПОМИНАНИЯ О А.А. ХИЖНЯКЕ.....	15
Борис Чернов ОКРЕМІ СТОРІНКИ ІЗ ЩОДЕННИКА ВИПУСКНИКА 1967 р.....	15
Лидия Шилова У ИСТОКОВ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В МГПУ.....	21

Географічні дослідження: теорія, практика, методика

Олена Белік ПЕРЕХІД ДО ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ.....	25
Ірина Боговін КОМПЛЕКСНИЙ ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ М. МЕЛІТОПОЛЯ	27
Володимир Воровка МОРСЬКА СМУГА ЯК ГЕОЕКОТОН.....	28
Світлана Гришко СУЧАСНА ЛАНДШАФТНА СТРУКТУРА АЛТАГИРСЬКОГО ЛІСОВОГО МАСИВУ.....	32
Людмила Даценко, Тетяна Зав'ялова ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ УЗБЕРЕЖЖЯ ТА АКВАТОРІЇ АЗОВСЬКОГО МОРЯ.....	35
Володимир Клименко СИСТЕМНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНО-СИМВОЛІЧНИХ СИГНАЛІВ (ПСС) У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІКИ В ШКОЛІ.....	38
Ольга Левада МОНІТОРИНГ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ НА РИНКУ ПРАЦІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ	41
Ксенія Неліпа СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ.....	42
Лариса Прохорова ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОМФОРТНОСТЬ КАК АСПЕКТ ХАРАКТЕРИСТИКИ УРБОЛАНДШАФТА.....	45
Михайло Сажнев, Богдан Авраменко КАДРОВИЙ НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ.....	47
Тетяна Сапун ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОЛИНИ РІЧКИ МАЛИЙ УТЛЮК.....	51
Олексій Ситник, Оксана Браславська ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВИХ ПРАКТИК З ФАХОВИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН (НА ПРИКЛАДІ ГІДРОЛОГІЧНОЇ) НА ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ	54

Микола Стецишин ОПТИМІЗАЦІЯ ЗРОШУВАЛЬНИХ АГРОЛАНДШАФТІВ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ	58
Геннадій Тамбовцев ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННЫЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ, ЕГО ОЦЕНКА И ПОСЛЕДСТВИЯ.	60
Сергій Трофименко, Наталя Трофименко ЛАНДШАФТНА СТРУКТУРА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ПРИМОРСЬКОГО РАЙОНУ.....	62
Христина Черченко БАГАТОРІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПО МЕТЕОСТАНЦІЇ МЕЛІТОПОЛЬ.....	64

Історична та етнографічна спадщина Мелітопольщини

Клавдія Антошук, Марія Юкальчук ПИРОГОВСЬКИЙ МЕМОРАЛ: МИНУЛЕ І СЬОГОДЕННЯ	68
Наталья Голубенко ОБРЯДЫ ВЫЗЫВАНИЯ ДОЖДЯ У БОЛГАР СЕВЕРНОГО ПРИАЗОВЬЯ (с. ПЕТРОВКА)....	73
Олег Гончаренко ЕПІСТОЛЯРНІ ДОКАЗИ ФУНДАТОРСТВА МЕЛІТОПОЛЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ ПАВЛОМ КАЕТАНОВИЧЕМ ДЗЯКОВИЧЕМ	76
Віктор Гудзь, Ольга Мовчан ПЕРШИЙ „ЧЕРВОНИЙ” ГОЛОДОМОР НА МЕЛІТОПОЛЬЩИНІ.....	84
Віктор Гудзь, Яна Таравська ПРОДОВОЛЬЧА ПОЛІТИКА ВЛАДИ НА МЕЛІТОПОЛЬЩИНІ У 1932-1933 РОКАХ.....	87
Олексій Замуруйцев ВИДАВНИЧА СПРАВА У НІМЕЦЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО ПОВІТУ НАПРИКІНЦІ ХІХ - НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	90
Е.А.Иванов, Е.В. Ивашенко ИСТОРИЯ – УЧИТЕЛЬНИЦА ЖИЗНИ.....	92
Наталя Красько ФОТОГРАФІЇ ПОХОРОНУ: КОМУ ЦЕ ПОТРІБНО? (РОЗДУМИ ПІСЛЯ ЕКСПЕДИЦІЇ ДО БОЛГАРСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРИАЗОВСЬКОГО РАЙОНУ).....	95
Алла Крилова ДІЯЛЬНІСТЬ СЕЛЯНСЬКОГО ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ В ПІВНІЧНОМУ ПРИАЗОВ'І (1883- 1915 рр.).....	98
Николай Крылов К ИСТОРИИ СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В МЕЛИТОПОЛЕ В 20-е ГОДЫ ХХ СТОЛЕТИЯ	100
Сергій Половка, Олена Половка МАЛОВІДОМА ПОСТАТЬ У ГЕОГРАФІЇ УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ (до 70-ї річниці заснування географії в Уманському Учительському інституті).....	103
Лариса Полякова ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СТАНОВЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ (1990- 1996рр.).....	106
Ярослав Попенко ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ ЗА ЧАСІВ УРЯДУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1918 р.).....	109

в)

г)

Рис. 7. Побут студентів: а) помешкання; б); студентське самообслуговування; в) приготування їжі; г) дощ не перешкода

Микола Стецишин
Мелітополь

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗРОШУВАЛЬНИХ АГРОЛАНДШАФТІВ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Меліорація земель є одним з найважливіших напрямків інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Вона забезпечує підвищення родючості та поліпшення фізико-хімічних властивостей ґрунтів. Гідромеліоративні системи є основними засобами виробництва, сприяють збільшенню продуктивності агроландшафтів. Разом з тим через порушення технологій, у багатьох районах зрошення супроводжується негативними наслідками, головним чином екологічного характеру.

Розвитку землеробства в АПК Мелітопольського району сприяли агрокліматичні умови, ресурси, значні термічні ресурси, тривалий вегетаційний період, що є важливою умовою розвитку високотоварного землеробства. Особливості природно-ресурсного потенціалу Мелітопольського району Запорізької області зумовлюють провідну роль сільськогосподарського природокористування. В структурі сільгоспугідь переважають: орні землі, сіножаті і пасовища, садівництво. Найбільш інтенсивним видом природокористування в АПК району є зрошуване землеробство [1].

Зрошення на території Мелітопольського району здійснюється за рахунок Приазовської зрошувальної системи, яка також розміщена в Якимівському і Приазовському районах Запорізької області. Територією району проходить Магістральний канал Приазовської зрошувальної системи протяжністю 41,6 км, який використовується сезонно. Головна насосна станція Приазовської зрошувальної системи подає воду в Приазовський магістральний канал звідки вона надходить у розподільники. Магістральний канал і розподільники побудовані з протифільтраційним облицюванням, зрошувальна мережа – в закритих трубопроводах, подача води в які здійснюють за допомогою насосних станцій підкачування. Всі технологічні процеси розподілу води на системі автоматизовано. Поливають сільськогосподарські культури широкозахватними дощувальними машинами «Фрегат», «Дніпро», «Кубань».

Вплив зрошення на довкілля визначається різноманітністю. Рационально побудовані режими зрошення мають двосторонню дію. З одного боку вони забезпечують регулювання

водного режиму ґрунтів, підвищення вологості у верхніх шарах ґрунту, стимулювання мікробіологічних процесів. З іншого боку нераціональне використання вод при зрошенні призводить до підтоплення, підйому ґрунтових вод та вторинному засоленню ґрунтів. Це вимагає при розвитку зрошувальних меліорацій враховувати їх вплив на всі компоненти природних комплексів.

Зрошення є необхідною умовою стабільного розвитку аграрного сектору економіки, одержання більш високих врожаїв сільськогосподарських культур, що свідчить про досягнення вищого рівня продуктивності агроєкосистем. Однак ця продуктивність не характеризується сталістю: гармонійних взаємозв'язків та рівноваги елементів агроєкосистем з головною характеристикою техногенної дії зрошення так і не досягнуто. В результаті антропогенного та природного впливу відбуваються зміни в агроландшафтах, які призводять до засолення, заболочення, оглеєння, підтоплення земель, водної ерозії, зменшення родючості в цілому [2].

Значні зміни в агроландшафтах спричиняють зрошувальні води. Інтенсивність якісних змін зрошуваних земель значною мірою залежить від якості води (ступінь їх мінералізації), яку використовують для зрошення. Вже зараз джерела зрошення часто класифікують, як «обмежено придатні» і рідше – як «умовно придатні» (через небезпеку вторинного осолонцювання і засолення). Це одна з причин того, що в Мелітопольському районі багато площ вторинно-осолонцюваних ґрунтів.

Рациональне землекористування передбачає охорону ґрунтів від негативних наслідків господарської діяльності людини. Для цього розроблена і застосовується на практиці система ґрунтозахисних заходів – правових, науково-технічних, соціально-економічних, спрямованих на якісне поліпшення ґрунтів. Проте охорона ґрунтів це не тільки система заходів, а, насамперед, система землекористування, яка забезпечує передачу земель майбутнім поколінням у поліпшеному стані. Під землекористуванням розуміють порядок, умови і форми експлуатації земель. Системи і типи землекористування формувалися і змінювалися в процесі історичного розвитку людського суспільства, зміни виробничих відносин, соціально-економічних укладів з урахуванням природних факторів цієї території.

Детальне ознайомлення з дослідженнями Інституту зрошуваного землеробства НААН України та перспективами розвитку зрошуваного землеробства у степовій зоні до якої належить Мелітопольський район, показує, що підвищення еколого-економічної ефективності зрошуваного землеробства можливе на основі комплексу заходів. В цілому ґрунтозахисна система землеробства призначена: регулювати інтенсивність поверхневого змиву ґрунту, яружної та вітрової ерозії, вплив на ґрунтоутворюючий процес; забезпечити формування на перспективу запасів земельних ресурсів, відновлювати порушені землі; сприяти найкращому затриманню води, безпечному відводу і подальшому перекиданню в гідрографічну сітку стоку, що періодично виникає; суміщати землекористування з раціональним використанням інших природних ресурсів, інфраструктурою території; проводити землевпорядкування на основі агроландшафтної концепції.

Для вирішення агроеліоративних проблем Мелітопольського району Запорізької області, на сучасному етапі розвитку економіки України, необхідно, в першу чергу, впроваджувати такі заходи, які б при найменших капітальних витратах давали максимальний ефект. До основних заходів можна віднести такі:

- модернізація колекторно-дренажних та зрошувальних систем;
- впровадження найбільш прогресивних маловодних способів і техніки зрошення;
- врахування специфічних особливостей ґрунтів на зрошувальних ділянках;
- впровадження тільки науково-обґрунтованої системи землеробства;

- підвищенню родючості зрошуваних земель сприяє введення сівозмін з багаторічними травами, причому проективне покриття поверхні рослинами повинно бути максимальним;
- впровадження альтернативного землеробства;
- впровадження принципів сучасного землекористування.

Список використаних джерел та література

1. Система ведення сільського господарства Запорізької області. – Запоріжжя: ЦНТЕІ, 2006. – 244 с.
2. Ігнатенко М.Г., Мармуль Л.О. Екологічні проблеми АПК Півдня України // Економічна і соціальна географія. - К.: Либідь. – Вип. 46. – 1995. – С. 113-117.

Геннадій Тамбовцев
Мелітополь

ПРИРОДНО-АНТРОПОГЕННЫЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ, ЕГО ОЦЕНКА И ПОСЛЕДСТВИЯ

Территориальные структуры жизни общества не являются консервативными, раз и навсегда данными образованиями. Они весьма динамичны, особенно для районов, отличающиеся выгодным географическим положением, каким является Запорожская область. Поэтому, во избежание чрезмерной мозаичности общественного потребления естественных ресурсов и нерационального природопользования в исследуемом регионе, необходимо создать условия для умеренного пропорционального роста функциональных зон, причем рост соседних районов природоиспользования должен быть согласован между собой и не затруднять функционирование элементов каждого из них в отдельности и эколого-экономической системы региона в целом. Для создания концепции экологической безопасности функциональных зон природопользования Запорожской области использован комплексный подход, который позволил обозначить проблемы регионального природопользования:

- провести оценку позитивных и негативных и негативных результатов взаимодействия общества и природы в конкретных регионах;
- разработать научно обоснованных рекомендации по управлению и прогнозу изменений природно-антропогенных геосистем;
- обосновать эколого-экономические последствия крупных систем;
- наметить эффективные пути сохранения ресурсов и средовоспроизводящей способности геосистем [1].

Стержневым моментом эффективности решений обозначенных научно-практических проблем является комплексное эколого-экономическое районирование. Основой экологического образования решений и рациональной организации территорий является анализ, прогноз и оценка территориальных различий хозяйственной неблагоприятности последствий антропогенного воздействия на природную среду. Собственно оценка территории по степени неблагоприятности последствий воздействия служит ключевой стадией экологического обоснования. Ее результаты представляют собой зонирование исследуемого региона по степени остроты экологических проблем. Такая оценка является одним из основных средств локализации природоохранных ограничений, выявляя зоны недопустимых нарушений природной среды, где следует изменить масштабы и технологии хозяйственной деятельности. Кроме того, оценка территории по совокупности современного состояния экологических